

ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПАМ'ЯТКА

ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ
З ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ
« рф проти України »

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПАМ'ЯТКА
ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ З
ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РФ
ПРОТИ УКРАЇНИ**

Практичний посібник

*За загальною редакцією доктора юридичних наук,
професора, члена-кореспондента НАПрН України
В. В. Сокурєнка*

*До 30-ти річчя Харківського національного університету
внутрішніх справ*

2-ге видання, доповнене та перероблене

Харків

2024

УДК 343.123.11:[341.322.5+344](477)

П 15

*Рекомендовано Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ,
протокол № 3 від 29.03.2024*

Колектив авторів-укладачів:

В. М. Василенко, доктор юридичних наук, доцент; О. М. Музичук, доктор юридичних наук, професор; Кисько А. І. кандидат юридичних наук; В. В. Романюк, кандидат юридичних наук, доцент; В. В. Кікінчук, кандидат юридичних наук, доцент; Ю. В. Орлов, доктор юридичних наук, професор; Т. Г. Фоміна, доктор юридичних наук, професор; О. В. Пчеліна, доктор юридичних наук, професор.

Упорядник: С. Є. Абламський, кандидат юридичних наук, доцент.

Рецензенти:

М. С. Цуцкірідзе – доктор юридичних наук, професор, заслуженого юрист України, перший заступник Голови Національної поліції України – начальник Головного слідчого управління;

С. П. Болвінов – кандидат юридичних наук, заступник начальника Головного управління Національної поліції в Харківській області – начальник слідчого управління;

В. І. Шкіндюк – кандидат юридичних наук, начальник Кам'янець-Подільського районного управління поліції ГУНП в Хмельницькій області.

Пам'ятка для випускників закладів вищої освіти МВС України з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією рф проти України : [практ. посіб.] / кол. авт.-уклад.: В. М. Василенко, А.І. Кисько, О. М. Музичук, В. В. Романюк та ін. ; упоряд.: С. Є. Абламський ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Вид. 2-ге, доп. і перероб. Харків : ХНУВС, 2024. 56 с.

У практичному посібнику на допомогу молодому працівнику Національної поліції України зібрано матеріал, який буде корисним під час здійснення кваліфікації та проведення досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із збройною агресією рф проти України.

Значну увагу приділено опису необхідних практичних дій поліцейського та їх алгоритмів у типових ситуаціях службової діяльності під час досудового розслідування воєнних та пов'язаних із ними злочинів.

Харківський національний університет внутрішніх справ – <https://univd.edu.ua/>

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2024

© Колектив авторів-укладачів, 2024

© Сокурєнка В. В., загальне редагування, 2024

© Абламський С.Є., упорядкування, 2024

ЗМІСТ

- 1. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ. 4**
- 2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 17**
- 3. ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ 34**
- 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ 44**

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІХ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ

1. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

ВОЄННИЙ ЗЛОЧИН – це серйозне порушення міжнародного гуманітарного права (порушення законів і звичаїв війни), за вчинення якого передбачено кримінальну відповідальність на національному та міжнародному рівнях.

Воєнний злочин є одним з чотирьох видів міжнародних злочинів, підсудних Міжнародному кримінальному суду, поруч зі злочином агресії, злочинами проти людяності та геноцидом.

ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ – планування, підготовка, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю і масштабами є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй – ст. 8bis Римського статуту Міжнародного кримінального суду (не ратифікований Верховною Радою України, але відповідно до окремих заяв Верховної Ради України та звернень 43 країн – членів Міжнародного кримінального суду його юрисдикція поширюється на вчинені в Україні воєнні злочини, в тому числі ті, які були вчинені з 20 лютого 2014 р.).

[Римський статут
Міжнародного
кримінального суду](#)

[Про визнання Україною
юрисдикції Міжнародного
кримінального суду \(Заява
Верховної Ради України\)](#)

[Situation in Ukraine
referred to the ICC by 43 States
Parties. ICC investigations
opened: 2 March 2022](#)

У законодавстві України злочин агресії криміналізовано у ст. 437 КК України «Планування, розв'язування і ведення агресивної війни». Він відноситься до так званих лідерських злочинів (*leadership crime*).

Суб'єкт злочину – спеціальний – військово-політичне керівництво країни-агресора, включаючи командувачів військами оперативного-тактичного рівня.

Такими особами, зокрема, є ті, які в силу службових повноважень або фактичного суспільного становища спроможні здійснювати ефективний контроль за політичними чи воєнними діями або керувати ними та/або істотно впливати на політичні, військові, економічні, фінансові, інформаційні та інші процеси у власній державі чи за її межами, та/або керувати конкретними напрямками політичних або воєнних дій

[Постанова Великої Палати
Верховного Суду від
28.02.2024 р.,
справа № 415/2182/20](#)

Рядові комбатанти країни-агресора не підлягають кримінальній відповідальності за правопорушення, визначені ст. 437 КК України, та за супутні кримінальні правопорушення, передбачені статтями 110, 332–2 КК України.

Підстава – **міжнародно-правовий імунітет комбатанта (бойовий імунітет)**.

Особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу), є комбатантами, тобто вони **мають право брати безпосередню участь у воєнних діях** (ч. 2 ст. 43 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 р.).

Збройні сили сторони, що перебуває в конфлікті, складаються з усіх організованих збройних сил, груп і підрозділів, що перебувають під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведінку своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом чи властями, не визнаними супротивною стороною. Такі збройні сили підпорядковані внутрішній дисциплінарній системі, яка, поряд з іншим, забезпечує дотримання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів (ч. 1 ст. 43 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1949 р.).

[Додатковий протокол \(I\)
до Женевських конвенцій
1949 року](#)

Комбатанти підлягають кримінальній відповідальності не за участь у війні, а за порушення законів та звичаїв війни, тобто за воєнні злочини

Міжнародно-правовому змісту категорії «воєнний злочин» відповідає система кримінально-протиправних діянь, передбачених різними статтями КК України

ЗАГАЛЬНИЙ СКЛАД ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ – ст. 438 КК України – порушення законів та звичаїв війни

<p>Альтернативні дії з основного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ жорстоке поводження з військовополоненими; ➤ жорстоке поводження із цивільним населенням; ➤ вигнання цивільного населення для примусових робіт; ➤ розграбування національних цінностей на окупованій території; ➤ застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом (<i>міжнародно-правова бланкетність</i>); ➤ інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (<i>міжнародно-правова бланкетність</i>); ➤ віддання наказу про вчинення вказаних дій. 	<p>ч. 2 ст. 438 КК України (кваліфікований склад)</p>
	<div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="text-align: left;"> <p>Вказані у ч. 1 ст. 438 дії, якщо вони поєднані з умисним убивством</p> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 10px;"> <p>Кримінальний кодекс України</p> </div>

СПЕЦІАЛЬНІ СКЛАДИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

що посягають на міжнародний правопорядок (власне воєнні злочини)	що посягають на встановлений порядок несення військової служби («воєнні військові» злочини)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України), розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення (ст. 440 КК України) – спеціальний вид застосування заборонених міжнародним гуманітарним правом засобів ведення війни. 2. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала (ст. 445 КК України). 3. Найманство (ст. 447 КК України). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мародерство (ст. 432 КК України). 2. Насильство над населення в районі воєнних дій (ст. 433 КК України). 3. Погане поводження з військовополоненими (ст. 434 КК України). 4. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК України). <div style="border: 2px solid black; padding: 10px; text-align: center; margin-top: 10px;"> <p>спеціальний суб'єкт злочину (ч. 2 ст. 401 КК України)</p> </div>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА БЛАНКЕТНІСТЬ НОРМ ПРО ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

- IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907;
- Женевська конвенція (I) про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949;
- Женевська конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949;
- Женевська конвенція (III) про поводження з військовополоненими від 12.08.1949;
- Женевська конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949;
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977;
- Конвенція ООН про заборону або обмеження використання конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невибіркову дію, від 10.10.1980;
- Конвенція ООН про заборону застосування, накопичення запасів, виробництво і передачу протипіхотних мін та про їх знищення від 18.09.1997;
- Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954;
- Інші міжнародні конвенції, ратифіковані Верховною Радою України.

Заборонені засоби ведення війни (основні види)	Заборонені методи ведення війни (основні види)
Протипіхотні міни, міни-пастки.	Ворожі акти щодо об'єктів, необхідних для виживання населення.
Міни, призначені для вибуху від присутності, близькості або безпосереднього впливу людини, які виводять з ладу, калічать або вбивають одного або кількох людей.	Віроломство – обманні дії з метою подальшого бойового враження (заподіяння шкоди) іншій стороні збройного конфлікту, використовуючи фактор несподіванки, а саме: а) симуляція наміру вести переговори під прапором перемир'я або симуляція капітуляції, здачі в полон; б) симуляція виходу з бою внаслідок поранень чи хвороби; в) симуляція статусу некомбатанта; г) симуляція володіння статусом, що надає захист, шляхом використання знаків, емблем або форменого одягу ООН, інших міжнародних організацій або держав, які не є сторонами конфлікту.
Будь-які міни, що самодеактивуються, оснащені елементом невилучення, який може функціонувати після того, як міна втратила спроможність до спрацювання.	Напад на особу, яка припинила участь у воєнних діях.
Зброя, дія якої полягає у завданні ураження осколками, що не виявляються в людському тілі рентгенівськими променями.	Ворожі акти щодо цивільного населення. Не обумовлені військовою необхідністю атаки цивільних об'єктів.

	Тероризування населення.
Запальна зброя.	Використання цивільного населення як «живого щита».
	Використання голоду як методу ведення війни.
Засліплювальна лазерна зброя.	Не зумовлені військовою необхідністю атаки на цивільні об'єкти.
Розривні кулі та кулі, що легко розвертаються або сплющуються в тілі людини.	Напади на установки та споруди, що містять небезпечні сили: греблі, дамби й атомні електростанції.
Отрути, отруйні речовини.	Віддання наказу про те, що пощади не буде.
Бактеріологічна (біологічна) і токсична зброя.	Переміщення державою-окупантом свого цивільного населення на окуповану територію. Депортації або повні чи часткові переміщення місцевого населення окупованої території.
Ядерна зброя	Позбавлення права на неупереджене та нормальне судочинство, катування.

Воєнні злочини проти довілля – група воєнних злочинів, які полягають у використанні *методів і засобів* ведення війни, що мають на меті або імовірно спричинять широкомасштабну чи довготривалу шкоду довіллію і тим самим створять загрозу здоров'ю і виживання населення (ст. 55 Протоколу I). Підлягають кваліфікації за ч. 1 ст. 438 КК України.

«Супутні втрати» (*collateral damage*)

Міжнародне гуманітарне право не забороняє наявність супутніх втрат, хоча накладає певні обмеження.

Супутні втрати – це зруйнована інфраструктура, вбиті і поранені цивільні особи, що стало можливим через застосування зброї. МГП накладає жорсткі обмеження на наявність супутніх втрат. Тобто треба робити все можливе для того, аби цього не сталося. Однак, якщо по-іншому неможливо виконати завдання, то ці втрати повинні бути мінімальними і виправдовувати отриману воєнну перевагу.

Отже, *допустимі супутні втрати* – ті, що не перевищують конкретної та прямої воєнної переваги.

[Женевська конвенція \(III\) про поводження з військовополоненими](#)

[IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни](#)

[Додатковий протокол \(I\) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року](#)

СУБ'ЄКТ ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ

Суб'єкт воєнного злочину, зокрема порушення законів та звичаїв війни, – спеціальний, може бути двох видів:

- 1) бойовий суб'єкт (бойові учасники збройного конфлікту – комбатанти);
- 2) суб'єкт забезпечення окупації.

Бойовий суб'єкт

Суб'єкт забезпечення окупації

Відповідно до ч. 2 ст. 43 Додаткового протоколу (I) до Женевських конвенцій 1949 р. особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті (крім медичного і духовного персоналу), є комбатантами, тобто вони мають право брати безпосередню участь у воєнних діях. З відповідного права й випливає обов'язок дотримуватися законів і звичаїв тієї самої участі у воєнних діях.

Комбатанти (а також особи, які віддають їм накази) мають спеціальні обов'язки щодо дотримання законів та звичаїв війни як стосовно ведення бойових дій, так і щодо забезпечення режиму окупації.

Подібні обов'язки щодо дотримання правил ведення бойових дій не поширюються на інші категорії осіб (за виключення організованого ополчення), навіть якщо вони беруть активну участь у бойових діях у збройному конфлікті, проте з точки зору міжнародного гуманітарного права не вважаються комбатантами та не мають права брати участі у такому конфлікті як воюючий суб'єкт. Для останньої категорії немає законних військових цілей, вони за загальним правилом не мають права заподіювати смерть комбатанту протилежної сторони збройного конфлікту. Однак, статтею 43-1 КК України, для некомбатантів передбачені підстави та умови правомірності заподіяння шкоди життю і здоров'ю особам, які здійснюють агресію проти України.

Отже, суб'єктом воєнного злочину щодо ведення бойових дій (застосування засобів і методів ведення війни) може бути тільки комбатант у його міжнародно-правовому розумінні та визначенні, а також особи, які віддають накази комбатантам.

Ці суб'єкти не беруть безпосередньої участі у бойових діях, їм не властиві суспільно небезпечні діяння, пов'язані із застосуванням заборонених засобів, методів ведення війни. Незважаючи на це контекстуальний елемент воєнних злочинів притаманний і для їхніх дій також. Він виявляється у порушеннях законів та звичаїв війни, якими регламентуються окупаційний режим, встановлюються заборони на вчинення відповідних дій, які, з огляду на *war nexus*, мають бути спрямовані на реалізацію цілей окупації, забезпечення безпеки окупаційної адміністрації, управління територіями й поводження з населенням на окупованих територіях.

СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ВОЄННОГО ЗЛОЧИНУ

Суб'єктивна сторона порушень законів та звичаїв війни характеризується виною у формі умислу. Можливий як прямий, так і непрямий його види. Останній, зокрема, має місце у випадку здійснення артилерійських обстрілів «за горизонт», тобто по цілях, що перебувають за межами безпосереднього візуального контакту і локалізуються у місцях концентрації цивільного населення, цивільних об'єктів. Винна особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, в низці випадків не бажає, проте цілком припускає можливість настання суспільно небезпечних наслідків. Так само непрямий умисел має місце і у випадках, наприклад, ракетних обстрілів території України з акваторії Чорного моря або з повітряного простору російської федерації. Спрямування ракет на цілі в межах населених пунктів, навіть якщо безпосередній виконавець переконаний, що здійснює пуски по військовим цілям, так чи інакше, але супроводжується усвідомленням можливості настання суспільно небезпечних наслідків для цивільного населення, навіть якщо винний цього і не бажає. Це, зокрема, стосується і тих випадків, коли ракети вражають цивільні об'єкти, змінивши свій курс унаслідок дії засобів радіоелектронної боротьби.

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ (WAR NEXUS)

Контекстуальний елемент – інтегрована ознака складу міжнародного злочину, що відображає особливий зміст та спрямованість діянь з урахуванням ситуативного, цільового контекстів їх вчинення.

Контекстуальний елемент не може бути зведений тільки до його розуміння як обстановки вчинення злочину, адже охоплює об'єктивні і суб'єктивні ознаки. Орієнтир для встановлення контекстуальних елементів злочинів – Елементи злочинів (*Elements of Crimes*) як додаток до Римського статуту МКС.

Контекстуальними елементами воєнних злочинів є:

- наявність збройного конфлікту (міжнародного чи неміжнародного);
- усвідомлення винним наявності збройного конфлікту;
- зв'язок суспільно небезпечних, протиправних діянь зі збройним конфліктом, що означає: а) їх спрямованість на досягнення цілей однієї зі сторін у збройному конфлікті та/або б) використання фактичних обставин, що складаються у зв'язку зі збройним конфліктом (послаблений контроль за майном, відсутність правоохоронних органів, незахищеність потенційних жертв та мінімальний ризик викриття злочину тощо).

**Наявність відповідного і достатнього контекстуального елементу
відрізняє воєнний злочин (ст. 438 КК України)
від ординарного (ст. ст. 113, 115, 152, 258 КК України тощо)**

2. ТИПОВІ СИТУАЦІЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЮВАНИХ В УКРАЇНІ

І. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ, РАКЕТНИХ ОБСТРІЛІВ, АТАК ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ БПЛА

<p>Ситуація 1. Артилерійський, ракетний обстріл за межами населеного пункту або в його межах, але такий, що не спричинив будь-яких суспільно небезпечних наслідків, фізичної чи майнової шкоди, тобто без людських жертв і руйнувань</p>	<p>Склад воєнного злочину відсутній</p>	
<p>Ситуація 2. Артилерійський, ракетний обстріл, що спричинив знищення або пошкодження об'єктів інфраструктури, майна</p>	<p>Об'єктів цивільної інфраструктури</p>	<p>ч. 1 ст. 438 КК України (з урахуванням оцінки супутніх втрат) або ч. 2 цієї ж статті за наявності загиблих серед цивільного населення</p>
	<p>Об'єктів військової інфраструктури</p>	<p>Склад воєнного злочину відсутній (напад на законну військову ціль)</p>
<p>Ситуація 3. Артилерійський, ракетний обстріл чи застосування ударних безпілотних літальних апаратів, що спричинило смерть або тілесні ушкодження людини</p>	<p>Смерть особи цивільної</p>	<p>ч. 2 ст. 438 КК України (з урахуванням оцінки супутніх втрат)</p>
	<p>Смерть комбатанта</p>	<p>Склад воєнного злочину відсутній (напад на законну військову ціль)</p>
<p>Ситуація 4. Ракетна атака чи атака з використанням БПЛА, вчинена щодо цивільних об'єктів, зокрема поза зоною бойових дій (застосування крилатих ракет, ракетних комплексів С-300 і подібних до них)</p>	<p>ч. 1 ст. 438 КК України за ознакою застосування заборонених методів війни: а) не зумовлена військовою необхідністю атака на цивільні об'єкти; б) напад невибіркового характеру; в) тероризування цивільного населення – у випадку атак на об'єкти енергетичної інфраструктури, місця зберігання палива тощо (заборонені дії, спрямовані на</p>	

	<p>тероризування цивільного населення, – ч. 2 ст. 51 Додаткового протоколу (I) до Женевських конвенцій 1949 р.). Кваліфікація за ст. 258 КК України (терористичний акт) не потрібна.</p> <p>ч. 2 ст. 438 КК України, якщо в результаті таких дій заподіяно смерть хоча б одній цивільній особі</p>	
<p>Ситуація 5. Виявлення боєприпасів, що не вибухнули – вибухонебезпечних боєприпасів, в які встановлено запальник, детонатор та які поставлено на звід або в інший спосіб підготовлено до використання й використано у збройному конфлікті</p>	<p>Місце виявлення – цивільний об'єкт</p>	<p>ч. 1 ст. 438 КК України (з урахуванням оцінки супутніх втрат)</p>
	<p>Місце виявлення – військовий об'єкт або поза об'єктами</p>	<p>Склад воєнного злочину відсутній (напад на законну військову або невстановлену ціль)</p>
<p>Ситуація 6. Артилерійський обстріл атомної електростанції, дамби</p>	<p>ч. 1 ст. 438 КК України за ознакою застосування заборонених методів війни – напади на установки та споруди, що містять небезпечні сили: греблі, дамби й атомні електростанції (ч. 1 ст. 56 Додаткового протоколу (I) до Женевських конвенцій 1949 р.). Кваліфікація за ст. 441 КК України (екоцид) не потрібна</p>	
<p>II. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ МІНУВАННЯ</p>		
<p>Ситуація 1. Виявлення встановлених протитанкових мін, що не вибухнули</p>	<p>Склад воєнного злочину відсутній</p>	
<p>Ситуація 2. Підрив цивільного автомобіля на протитанковій міні</p>	<p>ч. 2 ст. 438 КК України за ознакою невибіркового застосування зброї</p>	
<p>Ситуація 3. Виявлення встановлених протипіхотних мін (у тому числі саморобних мін, кустарних «розтяжок», мін-пасток)</p>	<p>ч. 1 ст. 438 КК України за критерієм застосування забороненого засобу війни (Конвенція ООН про заборону застосування, накопичення запасів, виробництво і передачу протипіхотних мін та про їх знищення від 18.09.1997)</p>	
<p>Ситуація 4. Підрив цивільної особи, а також комбатанта на протипіхотній міні</p>	<p>ч. 2 ст. 438 КК України за критерієм спричинення смерті шляхом застосування забороненого засобу війни (Конвенція ООН про заборону застосування, накопичення запасів, виробництво і передачу</p>	

протипіхотних мін та про їх знищення від
18.09.1997)

**ІІІ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗАПОДІЯННЯ
СМЕРТІ ЛЮДИНІ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ТІЛ У МІСЦЯХ ПОХОВАННЯ
АБО ПОЗА НИМИ**

<i>Ситуація 1. За результатами огляду місця події, ексгумації виявлено місце масового (або одиничного) поховання</i>	<i>Тіло цивільної особи з ознаками насильницької смерті (вогнепальні, мінно-вибухові поранення тощо)</i>	ч. 2 ст. 438 КК України
	<i>Тіло військовослужбовця України з ознаками «нормального» бойового враження (мінно-вибухові поранення тощо)</i>	У випадку заподіяння смерті в ході бою без порушень законів і звичаїв війни воєнного злочину немає. Але задля об'єктивного і повного встановлення всіх обставин спричинення смерті необхідно розпочати кримінальне провадження за відповідними частинами ст. 115 чи ст. 438 КК України
	<i>Тіло військовослужбовця України з ознаками позабойового вбивства (зв'язані руки, зав'язані очі, мішок чи пакет на голові тощо)</i>	ч. 2 ст. 438 КК України
<i>Ситуація 2. Виявлення тіла комбатанта країни-агресора</i>	<i>Тіло комбатанта країни-агресора з ознаками «нормального» бойового враження (мінно-вибухові поранення тощо)</i>	Склад воєнного злочину відсутній
	<i>Тіло комбатанта країни-агресора з ознаками позабойового вбивства (зв'язані руки, зав'язані очі, мішок чи пакет на голові тощо)</i>	ч. 2 ст. 438 КК України

IV. КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА КВАЛІФІКАЦІЯ ВИКРАДЕНЬ, НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, КАТУВАНЬ

<p><i>Ситуація 1. Виявлення катівні, встановлення потерпілих та отримання відомостей про вчинення катувань військовослужбовцями країни-агресора</i></p>	<p style="text-align: center;">ч. 1 ст. 438 КК України, ч. 2 ст. 438 КК України (у випадку спричинення смерті)</p>
<p><i>Ситуація 2. Виявлення фактів викрадень, незаконного позбавлення волі, катівень, встановлення потерпілих та отримання відомостей про вчинення цих злочинів працівниками ФСБ, інших так званих правоохоронних органів російської федерації</i></p>	<p>Кваліфікація за статтями КК України, що передбачають склади загальнокримінальних злочинів: 115, 121, 122 (у випадку вбивств, умисного заподіяння тілесних ушкоджень), 127, 146</p> <p style="text-align: center;"><i>Працівники ФСБ та інших так званих правоохоронних органів країни-агресора, в тому числі створюваних на тимчасово окупованій території, не вважаються комбатантами, не є суб'єктами воєнних злочинів, не набувають статусу військовополонених у випадку їх затримання при деокупації</i></p> <p style="text-align: center;">Додатково діяння таких осіб мають кваліфікуватися за статтями 110 та 332-2 КК України (за наявності для того фактичних підстав)</p>

V. КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА КВАЛІФІКАЦІЯ ЗГВАЛТУВАНЬ ТА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

<p><i>Ситуація 1. Згвалтування чи сексуальне насильство, вчинене військовослужбовцем країни-агресора (комбатантом)</i></p>	<p style="text-align: center;">ч. 1 ст. 438 КК України</p>
<p><i>Ситуація 2. Згвалтування чи сексуальне насильство, вчинене не комбатантом: працівником ФСБ, інших так званих правоохоронних органів російської федерації або подібних їм органів, створюваних на тимчасово окупованій території («поліція», «народна міліція», «комітети безпеки» тощо), іншими цивільними особами на тимчасово окупованій території</i></p>	<p style="text-align: center;">За загальним правилом слід кваліфікувати як ординарні злочини, за відповідними частини ст. 152 та/або ст. 153 КК України.</p> <p style="text-align: center;">Однак, за наявності контекстуального елемента, властивого для воєнного злочину, вчинене належить кваліфікувати за ст. 438 КК України</p>

**VI. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ НЕЗАКОННОГО
ЗАВОЛОДІННЯ МАЙНОМ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ,
ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ НА ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ**

<p><i>Ситуація 1. Корисливе заволодіння майном, вчинене військовослужбовцем країни-агресора (комбатантом) на тимчасово окупованій території</i></p>	<p align="center">ч. 1 ст. 438 КК України за ознакою застосування заборонених методів ведення війни – розграбування</p>	
<p><i>Ситуація 2. Незаконне заволодіння майном на тимчасово окупованих територіях, вчинене цивільною особою – представником окупаційної адміністрації, незаконно створених органів влади</i></p>	<p align="center"><i>Вчинене громадянином України</i></p>	<p>Залежно від конкретного способу заволодіння, цілей, подальших дій з таким майном – альтернативно за статтями 185, 186, 187, 189, 190, 191 та альтернативно за статтями 111, 111-1, ст. 111-2 КК України</p>
	<p align="center"><i>Вчинене громадянином країни-агресора</i></p>	<p>Альтернативно за статтями 185, 186, 187, 189, 190 КК України та додатково за статтями 110, 111-2, 332-2 КК України (за наявності для того підстав)</p>
	<p align="center"><i>За наявності контекстуального елемента воєнного злочину та відповідності категорії розграбування</i></p>	<p align="center">ч. 1 ст. 438 КК України</p>
<p><i>Ситуація 3. Заволодіння майном у ситуації крайньої необхідності або для досягнення військової мети</i></p>	<p align="center">Склад воєнного злочину відсутній</p>	
<p><i>Ситуація 4. Заволодіння майном у ситуації нагальної військової необхідності (задля ведення бойових дій, переміщення особового складу збройних сил, уникнення бойового враження чи захоплення в полон тощо)</i></p>	<p align="center">Склад воєнного злочину відсутній</p>	

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1. АЛГОРИТМ ДІЙ З МОМЕНТУ ОТРИМАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ВЧИНЕННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЇХ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Повідомлення/заява про вчинення кримінального правопорушення/самостійне виявлення

Організація виїзду СОГ і проведення огляду місця події

Початок досудового розслідування (ч. 1 ст. 214, п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України)

Визначення місця проведення досудового розслідування (ст. 218 КПК України)

Доручення прокурором здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення органу досудового розслідування (статті 36, 216 КПК України)

Створення міжвідомчої слідчої групи та визначення в її складі старшого слідчого, який керуватиме діями інших слідчих (ч. 4 ст. 39 КПК України)

Проведення окремих процесуальних дій за дорученням

Проведення досудового розслідування згідно з вимогами розділу IX-I КПК України «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану»

2.

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ; ФІКСАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ; ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ; ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ; ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ; СПЕЦІАЛЬНЕ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ; МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО)

І. ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ І ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ ЗЛОЧИНІВ

1. Підстави початку досудового розслідування воєнних і пов'язаних з ними злочинів (ч. 1 ст. 214 КПК України):

- заява про вчинене кримінальне правопорушення;
- повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення;
- самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Види заяв і повідомлень про вчинені воєнні та пов'язані з ними злочини

1) за формою викладу:
– письмові;
– усні.

2) за способом подання:
– на особистому прийомі;
– засобами поштового, телеграфного або факсимільного зв'язку;
– за допомогою спеціальної телефонної лінії;
– через офіційний вебсайт правоохоронного органу;
– засобами електронного зв'язку.

Дії поліцейського у випадку самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення воєнних і пов'язаних з ними злочинів

1) невідкладно, але не пізніше 24 годин рапортом доповідає про це керівникові органу (підрозділу) поліції або особі, яка виконує його обов'язки

2) за рішенням керівника органу (підрозділу) поліції або особи, яка виконує його обов'язки, відомості про виявлене кримінальне правопорушення уповноважена службова особа реєструє в інформаційно-телекомунікаційній системі «Інформаційний портал Національної поліції України» (журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події в разі тимчасової відсутності технічних можливостей унесення таких відомостей до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України») та невідкладно, але не пізніше 24 годин реєстрації передаються:

- до органу досудового розслідування для внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань або передання цих відомостей до органів

	<p>(підрозділів) поліції нижчого рівня та їх внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; – у міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах – до органів (підрозділів) поліції, на території обслуговування яких сталася така подія, для прийняття відповідних рішень та внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.</p>
<p align="center">Порядок прийняття, реєстрації та реагування на заяви чи повідомлення про воєнні та пов'язані з ними злочини закріплюється відомчими підзаконними нормативно-правовими актами</p>	
<p><u>Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затвердженою наказом Центрального управління Служби безпеки України від 16 листопада 2012 р. № 515</u></p>	
<p><u>Порядком ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 8 лютого 2019 р. № 100</u></p>	
<p><u>Інструкцією з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 р. № 357</u></p>	
<p><u>Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення у центральному апараті Державного бюро розслідувань, затвердженою наказом Державного бюро розслідувань від 28 грудня 2021 р. № 726</u></p>	

<p><u>Порядком роботи спеціальної телефонної лінії у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань, затвердженим наказом Державного бюро розслідувань від 19 вересня 2022 р. № 473</u></p>	
<p><u>Інструкцією про порядок розгляду звернень громадян та організації особистого прийому громадян у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань, затвердженою наказом Державного бюро розслідувань від 20 травня 2021 р. № 314</u></p>	
<p><u>Інструкцією про порядок розгляду звернень громадян, повідомлень, поданих в порядку законів України «Про запобігання корупції» та «Про Національне антикорупційне бюро України», заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення або необґрунтовані активи, депутатських запитів, звернень і вимог народних депутатів України, адвокатських запитів у Національному антикорупційному бюро України та його територіальних управліннях, затвердженою наказом Національного антикорупційного бюро України від 29 грудня 2020 р. № 141</u></p>	
<p><u>Порядком роботи спеціальної телефонної лінії Національного антикорупційного бюро України, затвердженим наказом Національного антикорупційного бюро України від 21 травня 2021 р. № 67</u></p>	
<p><u>Інструкцією про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України, затвердженою наказом Генерального прокурора від 6 серпня 2020 р. № 363</u></p>	

[Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, затвердженою наказом Бюро економічної безпеки України від 23 березня 2022 р. № 58](#)

2. Момент початку досудового розслідування воєнних та пов'язаних з ними злочинів:

– внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей, які можуть свідчити про ці кримінальні правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК України);

– винесення постанови про початок досудового розслідування (п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України);

– днем початку досудового розслідування у провадженні, виділеному в окреме провадження, є день, коли було розпочато розслідування, з якого виділено окремі матеріали, а у провадженні, в якому об'єднані матеріали кількох досудових розслідувань, – день початку розслідування того провадження, яке розпочалося раніше (ч. 7 ст. 217 КПК України).

3. Суб'єкти, уповноважені починати досудове розслідування воєнних і пов'язаних з ними злочинів:

– прокурор (ч. 1 ст. 25, п. 1 ч. 2 ст. 36, ч. 1 ст. 214, п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України);

– слідчий (ч. 1 ст. 25, п. 1 ч. 2 ст. 40, ч. 1 ст. 214, п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України);

– дізнавач (п. 1 ч. 2 ст. 401, ч. 1 ст. 214, п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України).

4. Підслідність у кримінальних провадженнях про воєнні та пов'язані з ними злочини

При визначенні органу, що здійснюватиме досудове розслідування виокремленої категорії кримінальних правопорушень, застосовуються правила підслідності, передбачені ст. 216 КПК України

<i>Назва органу досудового розслідування</i>	<i>Склади кримінальних правопорушень, віднесені до підслідності органу досудового розслідування</i>	<i>Примітки</i>
Органи безпеки (СБУ)	Статті 110, 111, 111-1, 111-2, 114, 114-1, 114-2, 435-1, 436-2, 438, 447 КК України	
ДБР	Статті 110, 111, 111-1, 111-2, 114, 114-1, 114-2, ч. 4 статей 185–187, 189, 191, ст. 201-2, 435-1, 436-2, 438, 447 КК України	Якщо кримінальне правопорушення вчинено особами, зазначеними в пп. 1, 2 ч. 4 ст. 216 КПК України
БЕБ	Частина 4 ст. 191 КК України	1) У випадках, передбачених пп. 2, 3 ч. 3 ст. 216 КПК України; 2) якщо досудове розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності ДБР чи НАБУ
НАБУ	Частина 4 ст. 191 КК України	За наявності хоча б однієї з умов, зазначених у пп. 1, 2 ч. 5 ст. 216 КПК України
Національна поліція	Частина 4 статей 185–187, 189, 191, ст. 201-2 КК України	Якщо досудове розслідування таких кримінальних

		правопорушень не віднесено до підслідності ДБР, БЕБ, НАБУ
<p>Відповідно до ч. 5 ст. 36 КПК України Генеральний прокурор (особа, яка виконує його обов'язки), керівник обласної прокуратури, їх перші заступники та заступники своєю вмотивованою постановою мають право доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування або за наявності об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування відповідного органу досудового розслідування чи здійсненням ним досудового розслідування в умовах воєнного стану.</p>		
<p>5. Місцем проведення досудового розслідування воєнних і пов'язаних з ними злочинів є орган досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 281 КПК України).</p>		
<p>У випадку вчинення виокремленої категорії кримінальних правопорушень за межами України чи якщо місце їх учинення невідоме, місце проведення досудового розслідування визначає прокурор. При цьому враховуються місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо.</p>		

II. ФІКСАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

<p>За відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій</p>	<p>При проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку</p>	<p>Показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації (ч. 11 ст. 615 КПК України)</p>	<p>Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації (абз. 2 ч. 11 ст. 615 КПК України)</p>
---	--	---	--

(абз. 2 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України)	фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису (абз. 3 п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України)		
--	--	--	--

III. ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

Підстави затримання

Випадки, визначені ст. 208 КПК України	Виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину (п. 6 ч. 1 ст. 615 КПК України)
--	--

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду

Не може перевищувати строк, визначений ст. 211 КПК України	Якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді, суду у строк, передбачений ст. 211 КПК України, для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу або забезпечити її дистанційну участь під час розгляду відповідного клопотання, така особа негайно звільняється
--	---

Якщо в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді, суду у строк, передбачений ст. 211 КПК України, розгляд клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу здійснюється із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку з метою забезпечення дистанційної участі затриманої особи.

У разі наявності об'єктивних обставин, що унеможливають вручення затриманій особі письмового повідомлення про підозру у строки, встановлені ст. 278 КПК України, якщо такі процесуальні дії здійснюються в умовах воєнного стану, строк для вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі може бути продовжено до сорока восьми годин. У разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру упродовж сорока восьми годин з моменту її затримання, така особа підлягає негайному звільненню (ч. 7 ст. 615 КПК України).

IV. ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

Підстави застосування запобіжних заходів

1. Наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень (ч. 2 ст. 177 КПК України)	2. Наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний може здійснити дії, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України (ч. 2 ст. 177 КПК України)
---	---

<i>Особливості застосування запобіжних заходів, обумовлені складом кримінального правопорушення, в якому підозрюється особа</i>	
<p>Безальтернативне обрання тримання під вартою під час дії воєнного стану передбачено до осіб, які підозрюються у вчиненні таких воєнних та пов'язаних з війною кримінальних правопорушень:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ст. 110 КК України (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України); – ст. 111 КК України (Державна зрада); – ст. 111-1 КК України (Колабораційна діяльність); – ст. 111-2 КК України (Пособництво державі-агресору); – ст. 113 КК України (Диверсія); – ст. 114 КК України (Шпигунство); – ст. 114-1 КК України (Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань); – ст. 114-2 КК України (Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану); – ст. 438 КК України (Порушення законів та звичаїв війни). 	<p>Безальтернативне обрання тримання під вартою до військовослужбовців, які вчинили під час дії воєнного стану військові злочини, передбачені:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ст. 402 КК України (Непокора); – ст. 403 КК України (Невиконання наказу); – ст. 404 КК України (Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків); – ст. 405 КК України (Погроза або насильство щодо начальника); – ст. 407 КК України (Самовільне залишення військової частини або місця служби); – ст. 408 КК України (Дезертирство); – ст. 429 КК України (Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю).
<i>Особливості застосування запобіжних заходів, обумовлені процесуальним статусом підозрюваного</i>	
<p>У ст. 201-1 КПК України передбачена можливість скасування запобіжного заходу у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного, обвинуваченого для обміну як військовополоненого</p>	
<p>Підставою для звернення прокурора до слідчого судді, суду з клопотанням про скасування запобіжного заходу є рішення уповноваженого органу про передачу підозрюваного, обвинуваченого для обміну як військовополоненого (ч. 1 ст. 201 КПК України)</p>	<p>За результатами розгляду клопотання слідчий суддя, суд виносить ухвалу про скасування запобіжного заходу та передачу особи під нагляд уповноваженого органу для організації та проведення її обміну як військовополоненого (ч. 5 ст. 201 КПК України)</p>
<i>Особливості застосування запобіжних заходів, обумовлені дією правового режиму воєнного стану</i>	

У разі закінчення строку дії ухвали суду про тримання під вартою та неможливості розгляду судом питання про продовження строку тримання під вартою в установленому КПК України порядку обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою вважається продовженим до вирішення відповідного питання судом, але не більше ніж на два місяці (ч. 6 ст. 615 КПК України)	Скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав (ст. 616 КПК України)
Особливості застосування запобіжних заходів, обумовлені співробітництвом з Міжнародним кримінальним судом (МКС)	
Розділом IX-2 «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» КПК України передбачена можливість: <ul style="list-style-type: none"> – затримання осіб, які розшукуються МКС або стосовно яких надійшло прохання МКС про тимчасовий арешт або про арешт і передачу (ст. 628 КПК України); – застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на прохання МКС про тимчасовий арешт (тимчасового арешту) (ст. 629 КПК України); – виконання прохання МКС про арешт і передачу (ст. 631 КПК України). 	

V. ЗУПИНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Підстави зупинення досудового розслідування

Підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком (п. 1 ч. 1 ст. 280 КПК України)	Оголошено в розшук підозрюваного (п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України)
Слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (п. 2-1 ч. 1 ст. 280 КПК України)	Наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва (п. 3 ч. 1 ст. 280 КПК України)
Наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану (п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України)	Уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та підозрюваним надано письмову згоду на проведення такого обміну. Рішення про зупинення досудового розслідування з цієї підстави оскарженню не підлягає (п. 5 ч. 1 ст. 280 КПК України)
Відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності (п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України)	
Досудове розслідування зупиняється	
Вмотивованою постановою прокурора або слідчого, дізнавача за погодженням з прокурором (з підстав, визначених	Вмотивованою постановою прокурора з викладом відповідних обставин (з підстав, визначених п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України)

ст. 280 КПК України)		
До зупинення досудового розслідування		
Слідчий, дізнавач зобов'язаний виконати всі слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, проведення яких необхідне та можливе, а також всі дії для здійснення розшуку підозрюваного, якщо зупинити досудове розслідування необхідно у зв'язку з обставинами, передбаченими п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України (ч. 2 ст. 280 КПК України)	Прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою (п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України)	
Строк досудового розслідування у кримінальному провадженні підлягає поновленню, якщо:		
підстави для зупинення перестали існувати (ч. 1 ст. 282, п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України)	наявна можливість подальшого проведення досудового розслідування за таких умов, а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій (ч. 1 ст. 282 КПК України)	слідчим суддею скасовано постанову про зупинення досудового розслідування (ч. 2 ст. 282 КПК України)
Відомості про зупинення та відновлення досудового розслідування вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань		

VI. ОСОБЛИВОСТІ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ (СТАТТІ 297-1 – 297-5 КПК УКРАЇНИ)

Спеціальне досудове розслідування здійснюється

1) на підставі ухвали слідчого судді	у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями <u>109</u> , <u>110</u> , <u>110-2</u> , <u>111</u> , <u>111-2</u> , <u>111-2</u> , <u>112</u> , <u>113</u> , <u>114</u> , <u>114-1</u> , <u>114-2</u> , <u>115</u> , <u>116</u> , <u>118</u> , ч. 2 ст. 121, ч. 2 ст. 127, частинами 2 і 3 ст. 146, статтями <u>146-1</u> , <u>147</u> , частинами 2–5 ст. 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями <u>255–258</u> , <u>258-1</u> , <u>258-2</u> , <u>258-3</u> , <u>258-4</u> , <u>258-5</u> , <u>348</u> , <u>364</u> , <u>364-1</u> , <u>365</u> , <u>365-2</u> , <u>368</u> , <u>368-2</u> , <u>368-3</u> , <u>368-4</u> , <u>369</u> , <u>369-2</u> , <u>370</u> , <u>379</u> , <u>400</u> , <u>408</u> , <u>436</u> , <u>436-1</u> , <u>437</u> , <u>438</u> , <u>439</u> , <u>440</u> , <u>441</u> , <u>442</u> , <u>443</u> , <u>444</u> , <u>445</u> , <u>446</u> , <u>447</u> КК України	стосовно підозрюваного, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук
2) на підставі ухвали слідчого судді	у кримінальному провадженні щодо злочину, вчиненого підозрюваним, стосовно якого уповноваженим органом прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого і такий обмін відбувся	

3) щодо інших злочинів, які не зазначені в абз. 1 ч. 2 ст. 297-1 КПК України	коли злочини вчинені особами, які переховуються від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошені у міжнародний розшук	розслідуються в одному кримінальному провадженні із злочинами, зазначеними в абз. 1 ч. 2 ст. 297-1 КПК України, а виділення матеріалів щодо них може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду
<i>Суб'єкти звернення з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування до слідчого судді</i>		
Прокурор	Слідчий за погодженням з прокурором	
<i>Зміст клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування</i>		
<i>з підстав, передбачених абз. 1, 3 ч. 2 ст. 297-1 КПК України</i>	<i>з підстав, передбачених абз. 2 ч. 2 ст. 297-1 КПК України</i>	
<p>1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;</p> <p>2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;</p> <p>3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилення на обставини;</p> <p>4) відомості про те, що підозрюваний виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України, території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та/або відомості про оголошення підозрюваного в міжнародний розшук;</p> <p>5) виклад обставин про те, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою</p>	<p>1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;</p> <p>2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;</p> <p>3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилення на такі обставини;</p> <p>4) матеріали, що підтверджують прийняття уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та факт обміну;</p> <p>5) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.</p>	

ухилення від кримінальної відповідальності; б) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.			
Повторне звернення з клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування до слідчого судді в одному кримінальному провадженні не допускається, крім випадків наявності нових обставин, які підтверджують, що підозрюваний переховується від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошений у міжнародний розшук, та/або уповноваженим органом прийнято рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого та такий обмін відбувся.			
<i>Розгляд клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування</i>			
здійснюється слідчим суддею	відбувається у строк не пізніше десяти днів з дня його надходження до суду	за участі особи, яка подала клопотання, та захисника	під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням сторін кримінального провадження або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування
Відомості щодо підозрюваних, стосовно яких слідчим суддею постановлено ухвалу про здійснення спеціального досудового розслідування, невідкладно, але не пізніше 24 годин після постановлення ухвали, вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань і публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора.			
<i>Порядок вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування</i>			
Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу	Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування у зв'язку з прийняттям уповноваженим органом рішення про передачу підозрюваного для обміну як військовополоненого публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної	З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом	

Генерального підозрюваний належним чином ознайомленим з її змістом	прокурора вважається	сфери розповсюдження та на офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора
--	----------------------	---

Копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику

VII. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ І ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМИ ЗЛОЧИНІВ

Форми міжнародного співробітництва

Міжнародна правова допомога	Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)	Кримінальне провадження у порядку перейняття
-----------------------------	---	--

Запит про міжнародне співробітництво

Складається органом, який здійснює кримінальне провадження, або уповноваженим ним органом згідно з вимогами КПК України та відповідного міжнародного договору України, а за його відсутності – згідно з КПК України	Складається у письмовій формі, засвідчується підписом уповноваженої особи та печаткою відповідного органу	Супроводжується засвідченим у встановленому порядку перекладом мовою, визначеною відповідним міжнародним договором України, а за відсутності такого договору – офіційною мовою запитуваної сторони або іншою прийнятною для цієї сторони мовою
---	---	--

Надсилається за кордон поштою, а в невідкладних випадках електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку. У такому разі оригінал запиту надсилається поштою не пізніше трьох днів з моменту його передання електронною поштою, факсимільним або іншим засобом зв'язку	Уповноважений (центральний) орган України може прийняти до розгляду запит, який надійшов від запитувачої сторони електронним, факсимільним або іншим засобом зв'язку. Виконання такого запиту здійснюється виключно за умови підтвердження надсилання або передачі його оригіналу. Направлення компетентному органу іноземної держави матеріалів виконання запиту можливе тільки після отримання українською стороною оригіналу запиту
---	--

Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій

Порядок надсилання запиту про міжнародну правову допомогу (ст. 551 КПК України)

Суд, прокурор або слідчий за погодженням з прокурором надсилає до Офісу Генерального прокурора запит про міжнародну	Офіс Генерального прокурора розглядає запит на предмет обґрунтованості і відповідності вимогам законів та міжнародних договорів України	У разі прийняття рішення про направлення запиту Офіс Генерального прокурора протягом десяти днів надсилає запит уповноваженому	У разі відмови у направленні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються відповідному органу України з викладом недоліків, які потрібно
---	---	--	--

правову допомогу у кримінальному провадженні, яке він здійснює		(центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або дипломатичним шляхом	усунути, або з поясненням причин неможливості направлення запиту
<i>Запит про міжнародну правову допомогу</i>			
Зміст і форма запиту про міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам КПК України або міжнародного договору України, що застосовується у конкретному випадку	Запит може бути складений у формі доручення	Запит повинен містити: 1) назву органу, який звертається за допомогою, та компетентного органу запитуваної сторони; 2) посилання на відповідний міжнародний договір або на дотримання засади взаємності; 3) найменування кримінального провадження, щодо якого запитується міжнародна правова допомога; 4) стислий опис кримінального правопорушення, що є предметом кримінального провадження, та його правову кваліфікацію; 5) відомості про повідомлену підозру, обвинувачення з викладенням повного тексту відповідних статей Кримінального кодексу України; 6) відомості про відповідну особу, зокрема її ім'я та прізвище, процесуальний статус, місце проживання або перебування, громадянство, інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту, а також зв'язок цієї особи із предметом кримінального провадження; 7) чіткий перелік запитуваних процесуальних дій та обґрунтування їхнього зв'язку із предметом кримінального провадження; 8) відомості про осіб, присутність яких вважається необхідною під час виконання процесуальних дій, і	

		обґрунтування цієї необхідності; 9) інші відомості, які можуть сприяти виконанню запиту або передбачені міжнародним договором чи вимогою компетентного органу запитуваної сторони	
Процесуальні дії, які можуть бути проведені в порядку надання міжнародної правової допомоги			
На території України з метою виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги можуть бути проведені будь-які процесуальні дії, передбачені КПК України або міжнародним договором (ст. 561 КПК України)	Якщо для виконання запиту компетентного органу іноземної держави необхідно провести процесуальну дію, виконання якої в Україні можливе лише з дозволу прокурора або суду, така дія здійснюється лише за умови отримання відповідного дозволу в порядку, передбаченому КПК України, навіть якщо законодавство запитуючої сторони цього не передбачає (ч. 1 ст. 562 КПК України)	У разі якщо при зверненні за допомогою в іноземній державі необхідно виконати процесуальну дію, для проведення якої в Україні потрібен дозвіл прокурора або суду, така процесуальна дія потребує надання відповідного дозволу прокурором або судом у порядку, встановленому КПК України, лише у разі, якщо це передбачено міжнародним договором або є обов'язковою умовою надання такого виду допомоги за законодавством запитуваної сторони (ч. 2 ст. 562 КПК України)	
Екстрадиція включає:			
офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи	перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі	прийняття рішення за запитом	фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави
Клопотання про видачу особи в Україну			
Готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, з дотриманням вимог, передбачених КПК України та відповідним міжнародним договором України	Складається у письмовій формі	Повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину	

<p>Підписується слідчим, прокурором або суддею, засвідчується печаткою відповідного органу</p>	<p>Перекладається мовою, передбаченою міжнародним договором України</p>	<p>Передається до Офісу Генерального прокурора через відповідну обласну прокуратуру у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі апарату Національної поліції, центрального апарату органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань України, Національного антикорупційного бюро України безпосередньо передає Офісу Генерального прокурора клопотання про видачу особи (екстрадицію)</p>
<p>Офіс Генерального прокурора за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником Офісу Генерального прокурора або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів з дня отримання клопотання</p>	<p>У разі повідомлення компетентним органом іноземної держави про одержання згоди затриманої особи на її видачу (екстрадицію) в Україну підготовка клопотання здійснюється виключно на вимогу Офісу Генерального прокурора</p>	<p>Зміст клопотання та перелік документів, що додаються до клопотання, визначаються Офісом Генерального прокурора відповідно до вимог КПК України та міжнародних договорів України</p>
<p><i>До клопотання про видачу особи додаються такі документи:</i></p>		
<p>1) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності;</p> <p>2) довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні;</p> <p>3) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення;</p> <p>4) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України;</p> <p>5) інформація про перебіг строків давності;</p> <p>6) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.</p>		

Кримінальне провадження у порядку перейняття

Умови перейняття кримінального провадження від іноземних держав:

- 1) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є громадянином України і перебуває на її території;
- 2) особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, є іноземцем або особою без громадянства і перебуває на території України, а її видача згідно із цим Кодексом або міжнародним договором України неможлива або у видачі відмовлено;
- 3) запитуюча держава надала гарантії, що у разі ухвалення вироку в Україні особа, яка притягається до кримінальної відповідальності, не піддаватиметься у запитуючій державі державному обвинуваченню за те ж кримінальне правопорушення;
- 4) діяння, якого стосується запит, є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність.

Кримінальне провадження не може бути перейняте, якщо:

- 1) не дотримані вимоги ч. 2 ст. 595 КПК України або міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;
- 2) щодо цієї ж особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні судом ухвалено виправдувальний вирок;
- 3) щодо цієї ж особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні судом ухвалено обвинувальний вирок, за яким покарання вже відбулося або виконується;
- 4) щодо цієї ж особи у зв'язку з тим же кримінальним правопорушенням в Україні закрито кримінальне провадження або її звільнено від відбування покарання у зв'язку з помилуванням або амністією;
- 5) провадження щодо заявленого кримінального правопорушення не може здійснюватися у зв'язку із закінченням строку давності.

Порядок кримінального провадження, що перейняте від іншої держави

Кримінальне провадження, що перейняте від компетентного органу іншої держави, починається зі стадії досудового розслідування та здійснюється згідно з КПК України	Відомості, які містяться в матеріалах, отриманих до перейняття кримінального провадження відповідним органом іншої держави на її території та згідно з її законодавством, можуть бути визнані допустимими під час судового розгляду в Україні, якщо це не порушує засад судочинства, передбачених Конституцією України та КПК України, і вони не отримані з порушенням прав людини і основоположних прав свобод. Не потребують легалізації відомості, визнані судом допустимими
Слідчий, прокурор України після перейняття кримінального провадження мають право здійснювати будь-які передбачені КПК України процесуальні дії	За наявності достатніх підстав для повідомлення про підозру воно повинно бути здійснене згідно із законом України про кримінальну відповідальність і в порядку, передбаченому КПК України

Порядок і умови передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави

Клопотання слідчого, погоджене з прокурором, прокурора або суду про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави	Незакінчене кримінальне провадження може бути передане іншій державі за умови, що видача особи, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності, неможлива	Слідчий, прокурор або суд на вимогу Офісу Генерального прокурора поновлює кримінальне провадження, продовжує – якщо це дозволяється КПК України – строки розслідування або
--	--	--

розглядаються Офісом Генерального прокурора протягом двадцяти днів з моменту надходження	або у видачі такої особи Україні відмовлено	тримання під вартою з урахуванням часу, необхідного для перейняття його компетентним органом іноземної держави
<i>Клопотання про передання кримінального провадження повинно містити:</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) назву органу, який здійснює кримінальне провадження; 2) посилання на відповідний міжнародний договір про надання правової допомоги; 3) найменування кримінального провадження, передання якого запитується; 4) опис кримінального правопорушення, що є предметом кримінального провадження, та його правову кваліфікацію; 5) прізвище, ім'я, по батькові особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, дату і місце народження, місце проживання або перебування та інші відомості про неї. 		
<i>До клопотання додаються такі документи:</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) матеріали кримінального провадження; 2) текст статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення, щодо якого здійснюється провадження; 3) відомості про громадянство особи. 		

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Огляд місця події під час досудового розслідування воєнних та пов'язаних із ними злочинів проводиться слідчо-оперативною групою у порядку, визначеному КПК України:

- ст. 223 «Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій»;
- ст. 233 «Проникнення до житла чи іншого володіння особи»;
- ст. 237 «Огляд»;
- ст. 238 «Огляд трупа»;
- ст. 239 «Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією»;
- ст. 615 «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану».

Дозволяється проводити огляд **ВИКЛЮЧНО** після підтвердження відповідними спеціалістами (вибухотехніками/саперами) відсутності небезпечних вибухових матеріалів на території місця проведення огляду

СКЛАД СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Склад СОГ визначається з урахуванням об'єкта, що є місцем події, його меж і ймовірної кількості слідів, способу вчинення злочину, пов'язаного зі збройною агресією проти України. До СОГ входять:

- 1) слідчий або декілька слідчих;
- 2) працівник оперативного підрозділу;
- 3) спеціалісти:
 - працівник вибухотехнічної служби;
 - спеціаліст з питань застосування ракетних військ та артилерії, а також військової авіації;
 - спеціалісти – криміналісти;

- судово-медичний експерт;
- спеціаліст із питань озброєння, фрагментів боєприпасів.

Для участі в огляді за необхідності залучаються інші учасники:

- сапери Збройних Сил України;
- працівники ДСНС;
- кінологи зі службово-пошуковими собаками;
- військовий (місцевий провідник);
- фахівець з оцінювання вартості майна;
- працівники моргу або волонтери, які доставлятимуть трупи оглянутих осіб, та особи (волонтери), які проводитимуть роботи з розкопування могил.

РОЛІ УЧАСНИКІВ СОГ

Слідчий (або декілька слідчих) здійснює єдине керівництво оглядом, відповідає за його проведення, повне й об'єктивне дослідження обстановки, фіксацію ходу та результатів огляду. Йому підпорядковуються всі інші учасники огляду. Він визначає межі місця події та обирає метод проведення огляду, вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду.

Працівник оперативного підрозділу встановлює потерпілих, очевидців та свідків вчинення злочину, пов'язаного зі збройною агресією проти України, проводить їх опитування/допити (за дорученням).

Під час огляду колони або скупчення розстріляних автомобілів, місце обстрілу або влучання снаряду ракетної артилерії устанавлює місця, з яких вівся обстріл об'єкта огляду тощо, а *під час огляду облаштованого приміщення катівні і місця масового розстрілу цивільних громадян, місця масового поховання цивільних осіб* встановлюються дані про рідних та близьких закатованих та/чи розстріляних осіб.

Працівник вибухотехнічної служби проводить заходи з розмінування та перевірки на вибухобезпечність місця (об'єкта) огляду.

Спеціаліст-криміналіст із використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить:

- фотографування місця події та оточуючої обстановки, основних вузлів і окремих слідів злочину способами орієнтовної, оглядової, вузлової та детальної фотозйомки;
- відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації;
- виготовляє фототаблицю до протоколу огляду місця події;

- проводить вимірювання;
- виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого злочину;
- складає схеми, плани;
- надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок;
- відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених про це даних у протоколі огляду та схемі, плані до нього.

Під час огляду колони або скупчення розстріляних автомобілів спеціаліст-криміналіст проводить вимірювання розташування автомобілів відносно постійних орієнтирів, слідів обстрілу на транспортних засобах (напряму, з якого вівся обстріл, локалізація слідів обстрілу на частинах автомобіля, їх характер тощо).

При огляді місця обстрілу або влучання снаряду ракетної артилерії фотографує та фіксує вирву за допомогою компаса для визначення можливого напрямку стрільби;

- вимірює за допомогою рулетки форму та розміри вирви;
- знімає координати центра вирви за допомогою планшета, телефона чи навігатора й фіксує у списках координат із зазначенням номера фіксації;
- складає масштабний план місця події (під час артилерійського обстрілу – в масштабі 1:10000, а під час ракетного удару – в масштабі 1:5000);
- визначає координати знаходження залишків боєприпасів і фіксує їх у списках із зазначенням номера фіксації.

Під час огляду облаштованого приміщення катівні і місця масового розстрілу цивільних громадян здійснює пошук, фіксацію та вилучення слідів біологічного походження (слідів крові, слідів інших виділень людини (слини, сечі тощо), волосся, шматочків тканин тіла), предметів зв'язування (хомути, стяжки, мотузки тощо), гільз, фрагментів куль, ножів та інших предметів, що могли використовуватись як знаряддя катувань.

У ході огляду місця масового поховання цивільних осіб:

- фіксує розташування місця масового поховання, встановлює його координати;
- здійснює заміри місця масового поховання (могил), глибини, на якій були поховані особи;
- фіксує ознаки об'єктів, у яких було поховано осіб (труни, пакети, простирадла тощо);
- відбирає зразки та проби ґрунту з місця захоронення.

Спеціалісти з питань застосування ракетних військ та артилерії, а також військової авіації запрошуються від відповідних військових частин чи органів військового управління та залучаються до огляду місця події за необхідності визначення імовірних напрямків обстрілів, які призвели до загибелі чи поранення осіб та/або пошкодження (знищення) об'єктів, і встановлення типів озброєння, яке використовувалося для здійснення обстрілів. Такі спеціалісти залучаються до огляду місця обстрілу або влучання снаряду ракетної артилерії.

Як спеціаліст **судово-медичний експерт** залучається для проведення оглядів за наявності на місці події трупів загиблих осіб. Він надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок у галузі судової медицини.

Зокрема, встановлює:

- розташування та позу трупа;
- зовнішній вигляд його одягу і взуття;
- характер пошкодження одягу, наявність на ньому слідів, плям тощо;
- індивідуальні особливості частин тіла, їхніх ушкоджень і слідів на тілі;
- особливості ложа трупа, предметів на ньому, безпосередньо біля нього.

Значну увагу приділяє виявленню ознак смерті, зокрема трупних змін та їх характеру (трупні плями, наявність і ступінь трупного заклякання), а також виявленню загальних даних про особу трупа.

Особливу увагу приділяє:

- виявленню наявності вогнепальних травм;
- визначає їх характер;
- встановлює кількість поранень, чи відповідають вони за локалізацією одне одному на одязі і тілі людини.

ФІКСАЦІЯ ХОДУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Здійснюється з дотримання вимог КПК України:

- ст. 104 «Протокол»;
- ст. 105 «Додатки до протоколів»;
- ст. 106 «Підготовка протоколу та додатка»;
- ст. 107 «Застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження»;
- ст. 615 «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану».

[Кримінальний процесуальний кодекс України](#)

У протоколі огляду місця події, зокрема:

- відображають дату, час, GPS-координати, найменування населеного пункту, адресу, іншу прив'язаність до місцевості, погодні умови;
 - зазначають наявність або відсутність на місці події воронки та їхні параметри: діаметр, глибина, матеріал, на якому утворилася воронка (грунт, асфальт, залізобетон, деревина тощо), її точні військові координати (у цьому випадку відомості може надати запрошений спеціаліст із питань застосування озброєння), кут нахилу, прив'язаність її розташування до сторін світу;
 - відображають масштаби та характер руйнувань: заглиблення у стіні чи інших предметах, руйнування скла у вікнах будівель і відстань цих вікон від місця вибуху;
 - відображають сліди вибуху на предметах (наявність кіптяви, характер та інтенсивність її розподілу тощо);
 - зазначають залишки мін/снарядів/ракет, їхні довжину, діаметр, кут нахилу у воронці, координати та їхнє розташування відповідно до сторін світу тощо (із залученням спеціаліста з питань застосування ракетних військ та артилерії);
 - зазначають втрати серед мирного населення (загиблі та поранені), знищені будівлі/об'єкти, пошкоджені будівлі/об'єкти;
 - відображають наявність слідів, що свідчать про переміщення об'єктів (транспортних засобів, трупів, уламків) на місці події до початку огляду, координати та їхнє розташування відповідно до сторін світу;
 - фіксують висновки за результатами обстеження місця обстрілу (дата і час обстрілу; напрям, у якому здійснено обстріл; відстань, з якої здійснено обстріл; озброєння, яке використовувалося під час обстрілу, види бойових снарядів, калібр, кут, під яким вони увійшли в об'єкти чи грунт, та кількість використаних снарядів);
 - зазначають координати усіх предметів, що підлягають огляду, та їхнє розташування відповідно до сторін світу (відомості може надати запрошений спеціаліст із питань застосування озброєння);
 - фіксують місце виявлення трупа із вказівкою на мапі населеного пункту, положення тіла до нерухомих об'єктів, іншої обстановки навколо трупа, стан трупа, візуально виявлені тілесні ушкодження, трупні явища, особливі прикмети, одяг, сліди тортур та катувань, виявлених на трупі, описуються деталізовано, ймовірні причини смерті:
 - вогнепальні поранення;
 - удушення, порізи (відрізання частин тіла);
 - особисті речі, виявлені при трупі, зокрема мобільні телефони;
 - документи, виявлені при трупі загиблого та поряд із ним тощо.
- До протоколу огляду місця події долучаються:*
- фототаблиця, аудіо-, відеозапис (із зазначенням дати та часу фіксації обстрілу, напряму, з якого він здійснювався, який визначає запрошений спеціаліст із питань озброєння, фрагментів боєприпасів);

– схема обстрілу (вогнева позиція, з якої здійснювався обстріл, вид зброї, відстань, час обстрілу) з обов'язковою прив'язаністю до сторін світу, яку визначає спеціаліст із питань озброєння;

– письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні огляду, тощо.

**У випадку неможливості вилучення решток
засобу ураження (через їх масивність,
можливу детонацію або загорання, ризик їх
транспортування або у випадку прийняття
рішення спеціалістом-вибухотехніком про їх**

**знищення на місці) рекомендується проведення фотофіксації за
допомогою стереофотозйомки або тривимірної 3D-зйомки, зокрема з
використанням програмних рішень доступних форматів**

**ОСНОВНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ
НА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Назва процесуального документа	QR код
<u>Протокол огляду місця події</u>	
<u>Протокол огляду місця події (обстрілів)</u>	
<u>Додаток до протоколу (схема фіксації артилерійського обстрілу)</u>	
<u>Умовні позначення при складанні схем і планів</u>	

<p><u>Протокол огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією</u></p>	
<p><u>Постанова про початок досудового розслідування</u></p>	
<p><u>Протокол допиту потерпілого</u></p>	
<p><u>Протокол допиту свідка</u></p>	

ОСНОВНА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Назва документа	QR код
<p><u>Алгоритм дій слідчо-оперативних груп НП на звільнених від окупації територіях з документування воєнних злочинів (на прикладі звільнених територій Київської області)</u></p>	
<p><u>Алгоритм реагування працівників НП на події, пов'язані із обстрілами населених пунктів, унаслідок яких сталися масштабні руйнування цивільної інфраструктури, насамперед критичної, та/або значні людські втрати</u></p>	
<p><u>Пам'ятка «Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану»</u></p>	
<p><u>Науково-практичний коментар Розділу IX-1 КПК України</u></p>	

<p><u>Стандарти розслідування воєнних злочинів. Загальна частина: методичні рекомендації</u></p>	
<p><u>Стандарти розслідування воєнних злочинів. Незаконне позбавлення волі</u></p>	
<p><u>Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : науково-практичний посібник (видання друге)</u></p>	

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВОЄННИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НИМИ ЗЛОЧИНІВ

1. СУДОВА МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

ВИМОГИ ДО РОБОТИ ЗІ СЛІДАМИ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Недопущення сторонніх осіб на місце події, інструктаж учасників огляду щодо правил поведінки, спрямованої на мінімізацію випадків забруднення власною ДНК навколишньої обстановки.

Виявлення та фіксація слідів біологічного походження в максимально стислі строки від початку слідчої (розшукової) дії для запобігання їх знищенню від дії руйнівних чинників зовнішнього середовища (прямі сонячні промені, атмосферні опади, бактерії).

Робота на місці події у спеціальному захисному одязі, зокрема обов'язково із застосуванням гумових рукавичок, масок, бахіл, окулярів, захисних комбінезонів. Гумові рукавички слід змінювати після вилучення кожного об'єкта, оскільки на них залишається ДНК раніше вилученого сліду.

Уникнення необґрунтованого торкання будь-якими особами тих об'єктів, з яких планується одержати ДНК.

Чистота використовуваних інструментів і матеріалів. Це забезпечується застосуванням стерильних бинтів, ватних паличок і тампонів. Скляний і пластиковий посуд та металеві інструменти перед застосуванням щодо кожного об'єкта необхідно попередньо обробити спиртом, розчином для дезінфекції, прожарити над вогнем.

Застосування ультрафіолетових освітлювачів можливе за умови, якщо вплив ультрафіолету на об'єкт здійснюватиметься протягом не більше 5 секунд. Також слід пам'ятати, що після застосування хімічних реактивів ділянка сліду, яка була оброблена, стає непридатною для подальшого експертного дослідження. Використання хімічних реактивів доцільне лише в разі, якщо сліди досить значних розмірів і є можливість збереження їх частини для ДНК-аналізу.

Вилучення слідів біологічного походження невеликого розміру слід здійснювати разом з об'єктом, на якому вони містяться. За неможливості здійснюються змиви або зскрібки з відповідної поверхні. Обов'язкове фотографування слідів і місць їх виявлення на місці події.

Вологі сліди перед упакуванням обов'язково слід просушувати за кімнатної температури без доступу сонячних променів та забруднювальних чинників.

З часом у вологих слідах відбувається пошкодження чи знищення ДНК унаслідок процесів гниття та впливу бактерій

Упакування слідів здійснюється винятково в чисті паперові пакувальні засоби (пакет, конверт, коробка) або стерильний скляний посуд (для рідких біологічних речовин). Важливо не допускати застосування полімерних пакетів, які не забезпечують циркуляцію повітря та сприяють процесу гниття біологічних об'єктів. Спеціально для якісного зберігання і транспортування об'єктів зі слідами біологічного походження розроблено картонні коробки з фіксаторами та отворами для повітря.

Не допускається поміщення різних об'єктів до однієї упаковки. Це може спричинити змішування слідів біологічного походження з відповідними наслідками для подальшого розслідування та судового розгляду.

ПОСЛІДОВНІСТЬ УСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ

Від близьких родичів загиблих одержують біологічні зразки (букальний епітелій, зразки крові, біологічні зразки трупа родича, якщо він вже помер і проводиться його ексгумація), про що складається протокол. Перевага надається прямим родичам (батько, мати, син, донька).

За можливості вилучають особисті речі, що були в одноосібному користуванні зниклої безвісти особи (зубна щітка, гребінець тощо), з метою одержання її прижиттєвих біологічних зразків.

Після цього слідчий складає постанову про проведення судової молекулярно-генетичної експертизи й направляє до НДЕКЦ МВС (згідно з територіальним розподілом щодо експертного супроводження) разом зі зразками для дослідження, копією акта про відбір зразків, запитом на поміщення й перевірку ДНК-профілю за базою даних ДНК, а також дозволом близьких родичів на обробку персональних даних з метою поміщення їх генетичних ознак до ЦОГОЛ та дозвілом ініціатора проведення експертизи на передачу розчину виділеної ДНК до ДНДЕКЦ МВС для зберігання.

У документі про призначення судової молекулярно-генетичної експертизи обов'язково повинна міститися інформація щодо дозволу слідчого на часткове або повне знищення об'єктів дослідження

Реєстраційні картки з ДНК-профілями (генетичними ознаками) близьких родичів осіб, зниклих безвісти, поміщаються до ЦОГОЛ з метою їх подальшої перевірки в автоматичному режимі за допомогою автоматизованої системи.

Якщо встановлено імовірний збіг спорідненості генетичних ознак, працівники ДНДЕКЦ МВС негайно направляють інформацію слідчому на адресу, яка зазначена в запиті.

За наявності імовірних збігів спорідненості біологічних зразків родичів осіб, зниклих безвісти, з ДНК-профілем невпізаного трупа працівники Національної поліції обов'язково повідомляють потерпілих для проведення слідчих (розшукових) дій

ВІДБРАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ У ОСОБИ (ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ПОТЕРПІЛОГО)

Біологічні зразки для проведення експертизи відбираються за правилами, установленими для проведення освідчування особи

Відібрання біологічних зразків у особи здійснюється на підставі постанови прокурора та за необхідності за участю судово-медичного експерта або лікаря. Перед початком відібрання біологічних зразків особі пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно надати біологічні зразки.

При відібранні біологічних зразків не допускаються дії, які принижують честь і гідність особи або є небезпечними для її здоров'я. Про відібрання в особи біологічних зразків складається протокол.

У разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки сторона кримінального провадження має звернутися з клопотанням про відібрання біологічних зразків до слідчого судді чи суду. За результатами розгляду клопотання слідчий суддя чи суд дозволяє слідчому, прокурору здійснити відбирання біологічних зразків примусово або зобов'язує їх примусово відібрати зразки, якщо клопотання було подано стороною захисту. Особі, у якої зразки відбираються примусово, надається копія протоколу відібрання зразків.

Найпоширенішими способами отримання біологічних зразків у особи є відібрання зразку букального епітелію (слини) або крові.

СУДОВА МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Дослідження на основі спеціальних знань у галузі молекулярної генетики методами ДНК-аналізу зразків біологічного матеріалу з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ДНК, отримана з крові, виділень (сперми, слини, піхвових виділень тощо), волосся, епітеліальних клітин, а також частин органів і тканин організму людини, вилучених в ході огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій.

Під час експертного дослідження аналізу піддаються локуси (ділянки) ДНК, які є основою хромосоми. Оскільки хромосоми – ядерна субстанція, то дослідженню може підлягати будь-який біологічний матеріал, у якому наявні ядерні клітини.

Якщо ядерні клітини не збереглися, можуть бути застосовано більш складні технології аналізу мтДНК.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ

- ⇒ Установлення належності об'єктів біологічного походження (крові, сперми, слини, волосся, м'язової та кісткової тканини) певній особі.
- ⇒ Установлення слідів біологічного походження конкретної особи у змішаних слідах.
- ⇒ Установлення ідентичності останків у випадках розчленування трупу та ідентифікації жертв катастроф, коли живі близькі родичі.
- ⇒ Установлення певних людей батьками дитини у випадках спірного батьківства, дітовбивства, крадіжки, підміни дітей.

Ситуація 1. Під час проведення огляду місця незаконного утримання осіб та катувань були виявлені об'єкти, що можуть містити сліди біологічного походження, проте особа, ДНК-профіль (генетичні ознаки) якої можуть перевірятися, відсутня.

Основними завданнями, що можуть бути поставлені перед судовою молекулярно-генетичною експертизою в цій ситуації, є: встановлення наявності крові (слини, сперми, інших клітин) людини на представленому на дослідження об'єкті; визначення, чи достатньо їх для здійснення ідентифікації особи, від якої походять певні біологічні об'єкти; встановлення індивідуального ДНК-профілю з виявлених слідів.

Ситуація 2. Під час проведення слідчих (розшукових) дій були виявлені об'єкти, що можуть містити сліди біологічного походження, і є особа (підозрюваний, потерпілий тощо), ДНК-профіль (генетичні ознаки) якої підлягають дослідженню.

Основними завданнями в такій ситуації є: встановлення наявності крові (слини, сперми, інших клітин) людини на представленому на дослідження об'єкті; визначення, чи достатньо їх для здійснення ідентифікації особи, від якої походять певні біологічні об'єкти; встановлення індивідуального профілю ДНК з виявлених слідів; встановлення індивідуального профілю ДНК особи, яка перевіряється (зразка, наданого на дослідження), та порівняння цих профілів між собою.

Ситуація 3. Під час розслідування виявлено невпізнаний труп (рештки трупа). Від трупа відібрано зразки для дослідження.

У цій ситуації необхідно за можливості відібрати зразки ймовірних родичів по прямій лінії (мати, батько, діти зниклої безвісти особи), а також дружини або чоловіка для встановлення чи спростування можливого факту батьківства.

**Ситуація 3.2.
Виявлення невпізаного
трупа + зразок прямого
родича безвісти зниклої особи**

1. Вилучення зразків біологічного матеріалу невпізаного трупа (кров, кісткові рештки, зуби, нігті)

2. Відібрання зразків (букального епітелію, слини, крові) у близьких прямих родичів безвісти зниклої особи (батьки, діти)

2. Призначення СМГЕ з наданням дозволу на повне або часткове знищення об'єктів дослідження

4. Проведення експертного дослідження та вирішення питань:
4.1. Установити генетичні ознаки зразка гр. ...;
4.2. Установити генетичні ознаки зразка біологічного матеріалу трупа № ...
3. Чи може бути гр... матір'ю (батьком, сином, донькою) особи, зразок біологічного матеріалу якої надано на дослідження?

5.1. **Установлено** генетичні ознаки зразка родича.
Установлено генетичні ознаки невстановленого трупа

5.2. **Установлено** генетичні ознаки зразка родича.
Генетичні ознаки невпізаного трупа **не встановлено**

6.1. Порівняльне дослідження

6.2. Установлення генетичних ознак зразка родича без порівняльного дослідження

7.1.1. Є біологічна спорідненість

7.1.2. Біологічної спорідненості немає

7.2. ДНК-профіль зразка родича направляється до ЦОГОЛ

8. ДНК-профілі зразків родича і трупа направляються до ЦОГОЛ

2. ВИБУХОТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ОБ'ЄКТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Якісний пошук і виявлення слідів вибуху та об'єктів, що належать до конструкції ВП, можуть здійснювати виключно спеціалісти-вибухотехніки. Тому пошук слідів у будь-якому випадку повинен відбуватися за їх участю. З метою вилучення та фіксації речових доказів слідчі можуть залучати спеціалістів-криміналістів та інших фахівців залежно від наявних обставин.

Під час огляду необхідно зафіксувати місцезнаходження, положення, індивідуальні ознаки, стан об'єктів (слідів) на момент їх виявлення та вилучення, щоб у подальшому при проведенні експертних досліджень отримати об'єктивні результати. Фіксація здійснюється, крім протоколу і схем, за допомогою вузлової та детальної фото- і відеозйомки.

Виявлення, фіксація і вилучення слідів вибуху і залишків ВП починаються з епіцентру вибуху. Тут наявні або воронка, або заглиблення, вищерблиння, розломи. Їх форму, розміри необхідно обов'язково чітко фіксувати на фото та відео із застосуванням масштабної лінійки.

Необхідно намагатись відшукувати інформативні залишки снарядів, насамперед ті, що містять маркувальні позначення.

ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

- речовини, що підозрюються на належність до вибухових;
- предмети, що можуть бути віднесені до залишків вибухового пристрою (уламки, залишки годинникового механізму та джерел живлення, відірваний шматок, обірвана частина дроту, частини пакувального матеріалу тощо);
 - ґрунт, інші речовини та матеріали з поверхонь навколо воронки, що утворилася внаслідок вибуху;
 - предмети-носії, що містять нашарування можливих продуктів вибухового перетворення ВР (частинки й мікрочастинки речовин, кіптява);
 - одяг потерпілих або його залишки.

ЗАВДАННЯ

- віднесення речовини, що досліджується, до групи вибухових речовин;
- визначення елементного складу, характерного для індивідуальних і сумішевих вибухових речовин та піротехнічних складів;
- визначення типу (виду) вибухової речовини;
- визначення спільної родової (групової) належності досліджуваних вибухових речовин.

ВИБУХОВІ ПРИСТРОЇ

Це промислові, кустарні та саморобні вироби одноразового застосування, в конструкції яких передбачено створення уражаючих факторів або виконання корисної роботи за рахунок використання енергії хімічного вибуху заряду вибухової речовини або суміші.

ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ

Це індивідуальні речовини або суміші, які в результаті певного зовнішнього впливу (нагрівання, удар, тертя, вибух іншої ВР тощо) здатні до швидкого хімічного перетворювання, що супроводжується виділенням великої кількості енергії та утворенням газів.

**ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ
(ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ)**

**ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ – ВИБУХОВИЙ ПРИСТРІЙ (ВП),
ЙОГО ЧАСТИНИ**

1. Чи належить до вибухових пристроїв (боєприпасів) предмет, вилучений ... (вказати у кого або де)?
2. Чи придатний наданий предмет до використання за цільовим призначенням – до вибуху? Якщо не придатний, то з яких причин?
3. Які вражаючі фактори притаманні наданому пристрою?
4. Чи підірвано в цьому місці вибуховий пристрій? Якщо так, то до якого виду пристроїв він належить (які особливості його конструкції, країна-виробник тощо)?
5. Чи є предмети, знайдені на місці події (у тілі потерпілого), частинами вибухового пристрою?
6. Якщо так, то до якого виду пристроїв вони належать?
7. Яким способом, саморобним чи промисловим, виготовлено вибуховий пристрій?
8. Який спосіб підриву був застосований у цьому випадку?
9. Якщо підірвано боєприпаси, до якого виду вони належать (гранати, міни, снаряди тощо)?

**Об'єкт дослідження – вибухові речовини (ВР), продукти
вибуху та пострілу**

1. Чи є ця речовина вибуховою? Якщо є, то якою саме?
2. Чи можуть використовуватися для виготовлення вибухівки ці речовини? Якщо так, то в якому сполученні?
3. Яким способом – промисловим чи саморобним – виготовлена ця вибухівка?
4. Чи є на предметі-носії (вказується, на якому саме) сліди вибухових речовин? Якщо так, то яких саме?
5. Чи є на цьому предметі продукти розкладу вибухівки? Якщо так, то внаслідок розкладу якої вибухової речовини вони утворилися?
6. Чи мають ці вибухові речовини (зазначаються об'єкти порівняння) спільну родову (групову) належність?
7. Чи становили раніше вибухові речовини, надіслані на дослідження, єдину масу?
8. Чи мають спільну родову (групову) належність надані зразки шроту за номером, способом виготовлення, хімічним складом?
9. Чи однаковий хімічний склад наданих дробу й шматка металу?
10. Чи мають спільну родову (групову) належність або єдине джерело походження частини патронів (шроту, кулі, картечі, пижса, прокладки), знайдені на місці події, з частинами патронів, вилучених у певної особи (за видом та складом матеріалу, кольором, розмірами, тощо)?

Основна навчально-методична література

Назва документа	QR код
<p><u>Криміналістичне дослідження ДНК : технології та можливості : навч. посіб. / М-во внутр. справ України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. н.-д. експерт.-криміналіст. центр [Р. Л. Степанюк, С. І. Перлін, В. В. Кікінчук та ін.]. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Харків, 2022. 120 с.</u></p>	
<p><u>Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/3</u></p>	
<p><u>Криміналістика: криміналістична техніка : навч. посіб. / Р. Л. Степанюк, В. О. Гусєва, В. В. Кікінчук та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2023. – 388 с.</u></p>	
<p><u>Технологія призначення судових експертиз : практич. порадник / М-во внутр. справ України, Експертна служба, Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр ; [авт.-уклад.: С. І. Перлін, С. О. Шевцов, О. В. Кокорін]. – Харків, 2018. – 103 с.</u></p>	

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Автори-укладачі:

Василенко Віктор Михайлович
Музичук Олександр Миколайович
Кисько Артем Іванович
Романюк Віталій Володимирович
Кікінчук Василь Васильович
Степанюк Руслан Леонтійович
Орлов Юрій Володимирович
Фоміна Тетяна Григорівна
Пчеліна Оксана Василівна

Упорядник:

Абламський Сергій Євгенович

За загальною редакцією Сокурєнка Валерія Васильовича

Підписано до друку 29.03.2024. Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 2,45. Тираж 50 прим. Зам. № 2023-17.

Адреса редакції та видавця:

Харківський національний університет внутрішніх справ
просп. Льва Ландау, 27, Харків, 61080;
тел. (057) 73-98-168, факс (057) 73-98-181;

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Віддруковано ФОП Корзун Д.Ю. з оригіналів замовника.

Свідоцтво про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця
серія В02 № 818191 від 31.07.2002 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.

Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.

e-mail: info@tvoru.com.ua

<http://www.tvoru.com.ua>